

Landsfundur Javnaðarflokksins:

avrikini. Teir hava flokkað tey eftir skipan hjá Heimsbankanum, har nyttir verða fyra bólkur:

1. Láginntøka undir 725 USD
2. Niðara miðalinntøka 725 - 2.895 USD
3. Ovára miðalinntøka 2.895 - 8.955 USD
4. Háinntøka meria enn 8.995 USD

Kanningin vísir, at samanberingar av BTU pr. capita um miðjan 1990-árin, at í miðal eru atlandini munandi betri fyri búskapliga enn smátjóðirnar. Bert 19% av smátjóðunum rokka háinntøkubólkinum, meðan heili 48% av atlandunum gera tað. Hin vegin eru 19% av smátjóðunum at finna í láginntøkubólkinum og onki av atlandunum. Sum heild ella í miðal eru atlandini munandi betri fyri, tá mett verður út frá bruttótjóðarúttøku upp á fólkíð.

Annars er lítið ívi um, at búskaparlígi parturin er tann mest áhugaverdi í Hvítubók, og serliga, tá lísir verður sjálv bókun um búskap. Tað er valla heldur nakar ívi um, at júst hesin parturin er tann, sum fólk flest hava størsta áhuga í. Hvussu fara hesar fullveldisáttanir at ávirka mitt liv, hvussu fer alt hetta, at ávirka mitt húski? Hetta er sjálvsagdur spurningur, sum krevja svar. Men svar fáa tey ikki úr Hvítubók.

Longu í byrjanini av bókini um búskapin viðgongur búskaparbólkurin, at teir hava gjørt nakrar avmarkingar í arbeiðssetninginum. Hvi? Kann tað hugast, at tíðin, teir finga, var ov stutt? Ja, tað er væl mest sannlíka svarið, tí gera teir avmarkingarnar. Men hvi hevur landsstjórn so ikki givið teimum ta neyðugu tíðina í staðin fyri at minka um arbeiðssetningin? Lítið ívi er um, at rettast hevði verið at havi ein tjóðarroknskap sum grundarlag, men tað hava teir ikki, tí hann er ikki liðugur enn. Og so hoyra vit nú, at nú koma partar av kanningunum sendandi aftaná. Hvat

er tað sum hevur sovorðnan skund, at alt meira ella minni sleppur at standa í hálvum gekki?

Førsta avmarkingin og avgjørt veikasta punktið í allaríð búskaparfrágreiðingini er, at teir hava ikki kannað, hvørjar avleiðingar ein minkandi ríkisstuðul fær fyri einstaka húskið ella virkið. Samstundis hava vit hoyrt landsstýrismannin óteljandi ferðir sagt, at hetta tilfarið skal skapa grundarlagið fyri, at einstaki føroyingurin skal kunna taka stóðu. Men hvat skal hann taka stóðu út frá. Skal hann brúka ókonomiskar frymlar, framrøkingar av gjalds-javna ella lærubókateoirir, tá hann skal taka hesa stóru avgerð. Í øllum forum fær hann einki at vita um, hvørja ávirkan fullveldis-projektið fær fyri hann og hansara húski. Og tá vil eg siga, at vit aftur eru við gomlu myndina, sum onkur skýrir ræðumynd, at hetta er sum at leypa av 5 metur vippuni uttan at vita, um vatn er í hylinum ella ikki. Hvat hugsa menn fyri sær? Hvussu skal føroyingurin taka stóðu, tá hann ikki kennir avleiðingarnar?

Ætla teir at vinna fullveldið við at seta ókonomisk modell upp við vøkrum litum í Power Point?

Fortreytirarnar fyri búskaparlíga metingarnar eru:

- eina skiftistíð upp á 15 til 20 ár.
- ein búskaparlígur vøkstur uppá 2% pr. ár.
- og eitt rentustøði upp á 5%.

Taka vit skiftistíðina, so er tað greitt ein samráðingarspurningur, men fyrribils útmeldingar frá donskum politikkarum siga yvir ein kambi, at skiftistíðin verður í hvorfal ikki 15 til 20 ár, um vit velja fullveldi, men munandi styttri. Verður skiftistíðin styttri enn 15 ár, so fer tað at merkja stórar skerjingar hjá tí almenna, lítlan og ongan eftirspurning, sum fara at merkja arbeiðsloysi og fráflyting, kanska størri enn hana vit søu fyrst 90'unum. Tá

Landsfundurin hjá Javnaðarflokkinum var í Samljóð í Skopun

skramblar ikki bara rokni-stykkid saman, men so sannlíga eisini okkara møguleikar fyri einum frium og frælsum lívi.

Taka vit búskaparlíga vøkstur, so eru tað fleiri og fleiri búskaparfrøðingar, sum halda tey 2% í vøkstri, er ov høgt sett. Taka vit eitt miðaltal fyri Norðurlond, so liggur hetta niðri á 1.83%. Tá teir brúka eitt miðaltal aftur til 60'árin, so vóru heilt serligar umstøður til, at vøksturinn var stórur tey árin, og tær umstøðurnar koma ikki aftur.

Og hin vegin so kunnu vit ikki taka tann veruleika tekur fyri givið, at vit hava eina fiskivinnu sum høvuds-vinnu. Øll vita vit, at árinu eru skiftandi bæði til fiskanøgð og fiskapris. Hvítubók tekur fyri givið, at vit frá nú av bert fara at hava yvirskot á figgjarglógini. Men her má minni vera stokkut, tí taka vit árinu 1989 og 90 so høvdu vit hesi bæði árinu eina milliard í halli á figgjarglógnum. Og hvør minnst ikki stóðuna í 1992 og

93 við fiskaloyvi og botn-prisum. Sjálvandi skulu vit ikki ynskja hesa tíð aftur, men tað er ein veruleiki, at hesi viðurskiftu stýra vit ikki sjálvir.

Triðja fortreytin við rentustøðinum, ja, har er stutt at siga, at tað er eingin, sum í dag dugur at siga, hvussu rentustøðið sær út um 5 ella 10 ár. Tað kann verða lægri, men eisini hægri.

Eitt annað, sum ein býtur merkið í, tá ein lesur búskaparpartin er, at tað eru ongar sokallaðar sensiti-vanalysur gjørdar. Hvat hendur, um viðurskiftu, vit ikki sjálvur stýra broyst? Fiskaprisur, fiskanøgð og rentustøði?

Landsstýrismaðurin sigur í blaðgrein í vikuni, at útrøkingarnar eru sokallaðar worst-case. Í ringasta føri. Men tað eru nógvar røddir frammi nú, og tað fara at koma enn fleiri, sum fasthalda, at talan er um best-case og enná dream-case útrøkingar. Men lat okkum halda okkum til teirra fortreytir, tó soleiðis at vit seta

skiftistíðina til 20 ár við einum vøkstri upp á 1,75% pr. ár. Um vit taka tóku inntøkuna pr. íbúgva í Føroyum og í Danmark, so siggja vit, at Danmark liggur 12% frammanfyri. Keypiorkan í Danmark er 12% hægri enn okkara í dag. Aftaná 20 ár er stóðan tann, at teirra keypiorka liggur heili 60% hægri enn okkara. Hetta vil viðføra ein fólkfráflyting av tí aðru verð. Roknistrykkið er stórt sæð sambært Hvítubók. Vit hava bara sett vøksturinn til eitt kvart prosent lægri. Teir hava bara ikki gjørt hesar útrøkingar, so kann man undrast yvir hvi?

Búskaparbólkurin sigur, at tá ein tíð er liðin aftan á eitt fall í búskapinum, so vil hetta føra við sær bót kappingarføri í útflutnings-vinnuni og harvið vaksandi framleiðslu. Hetta er tað, sum kann kallast ein „kun-stig“ devaluering. Ein devaluering verður gjarna brúkt til at styrkja um útflutnings-vinuna. Lónarlagið lækkar, kappingarførið batnar, og tað sum mist verður, verður vunnid inn aftur við øktum eftirspurning og harvið øktari framleiðslu. Men hvussu kunnu vit í Føroyum økja útflutningin, tá vit bert hava fiskivinnuna at halda okkum til? Tað verður ikki meira fiskur á grunninum, um vit fáa betri kappingarføri. Vit fáa ikki økt útflutningin, tí okkara rávøra er til eina og hvørja tíð avmarka av náttúruni.

Eisini hevur verið sagt, at tá fullveldið kemur, og ríkisstuðulin er burtur, tá vilja vit siggja kreativitetin í føroyska vinnulivinum. Einkin er meira skeivt enn hetta. Kreativitetur og iløg-uhugur frívist best í einum vakstrarsamfelag, meðan vinnulivið í einum landi í kreppu, hvørki hevur hug til iløgur ella hugskot til framtøk. Hygg at Føroyum fyrst

í 90'unum. Uppsparingin var her, men varð ikki rørd. Eingin tordi nakað - eingin vildi nakað - eingin trúði upp á nakað.

Hokus - pokus vit gera ein búskapargrunn, og so eru allir trupulleikar okkara loystir. Eg helli sannlíga tann vegin sum so nógv onnur, at høvdu vit bara havt ein slíkan. So vit kundu ávirka skiftinum í konjunkturinum. Men sig okkum so fyrst, hvussu vit fáa hesar 10 milliardirnar í grunnin? Landsbankastjórnin var í útvarpinum og opinberaði fyri okkum henda grunnin, men tíverri setti útvarpsmaðurin ongan tíð spurningin, alt Føroya fólk biðaði eftir, nevniliga, hvar fáa vit pengarnar frá at seta í henda grunn? Jú, frá einum konstantum yvirskoti á figgjarglógini og frá einum ríkisstuðuli úr Danmark. So einfalt er tað. Men er tað nú so einfalt. Hvør sigur, at vit fara at hava hatta yvirskotið til allar ævir, og hvør sigur, at vit fara at fáa stuðul úr Danmark í 20 ár. Og hvussu stóra uppsparingin hava vit gjørt áður? Hvussu nógvar milliardir hava vit spart upp øll árinu? Hvussu nógvar milliardir hevur sitandi samgongan sett í grunn? Hvussu nógv hevur sitandi samgongan, nú alt hevur flotið yvir í róma, minkað um ríkisstuðulin?

Annað er, at serliga loysingarmenn hava sæð blokk-in sum tað stóra dyrdi í opinberingini. Tað er næstan ikki mark fyri, hvussu óhepnar avleiðingar hann hevur fyri føroyskan búskap. Men hvat er munurin at fáa ein ríkisstuðul ella at fáa eitt avkast úr einum grunni. Í báðum forum er talan um eina veiting, har eingin framleiðsla liggur aftanfyri.

Kaga vit í tann partin, sum snýr seg um fyrstingina, so er hesin partur rættlíga áhugaverdur. Vit fáa her eina uppseting av, hvussu ótrúliga stór „beroringsflatan“ er millum okkara umsiting og ta donsku.

Endar á næstu síðu

Jón Ingi Ejdesgaard úr Oyðarfirði og Jákup Lindenskov